

Maailma Terviseorganisatsiooni Euroopa Seksuaalhariduse Standarditest

Kai Part MD PhD

TARTU ÜLIKOOL
seksuaaltervise uuringute
keskus

Seksuaalkasvatus?

koolis ei kõnelda üldse eneserahuldamisest, aga võiks kõnelda.

„11 aasta jooksul räägiti seksist kolm korda.” Seksuaalharidus koolides on puudulik. Tagajärjeks valusad kogemused ja katkised inimesed (351)

479

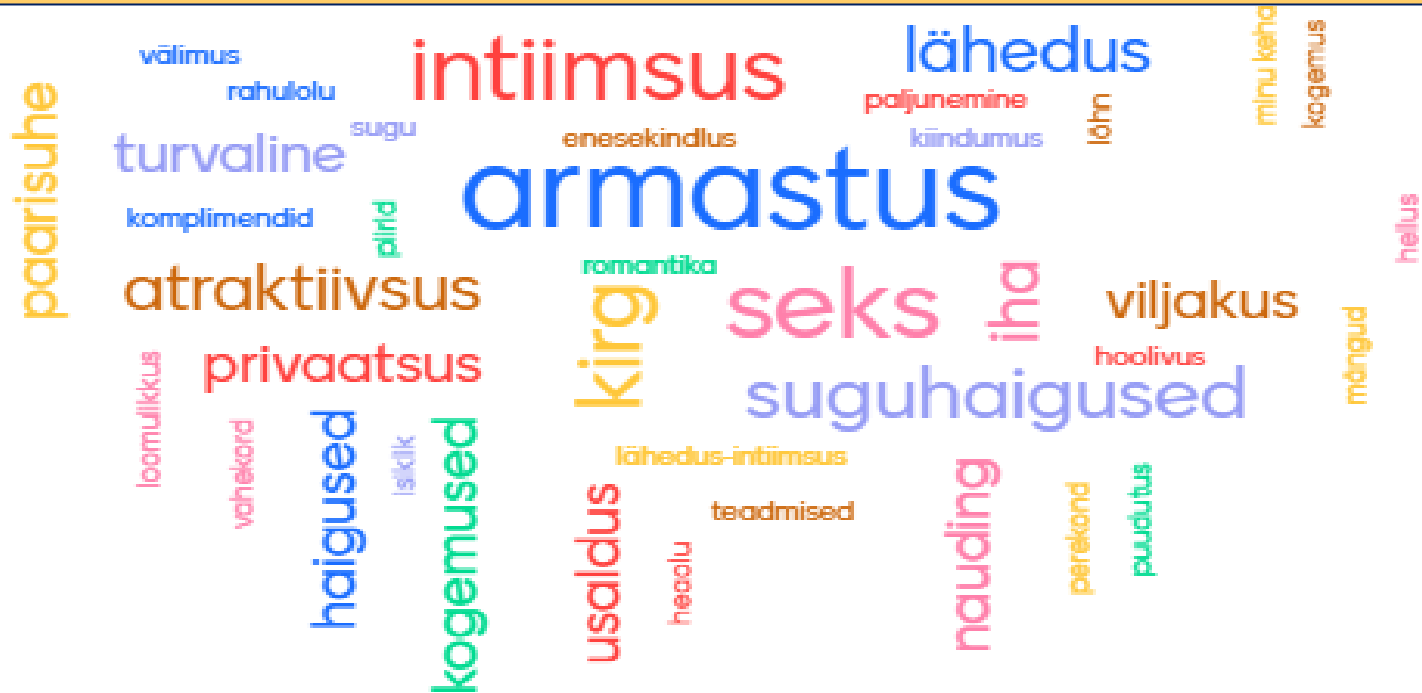
SEK
Liiga pal
vähe! Li
Liiga

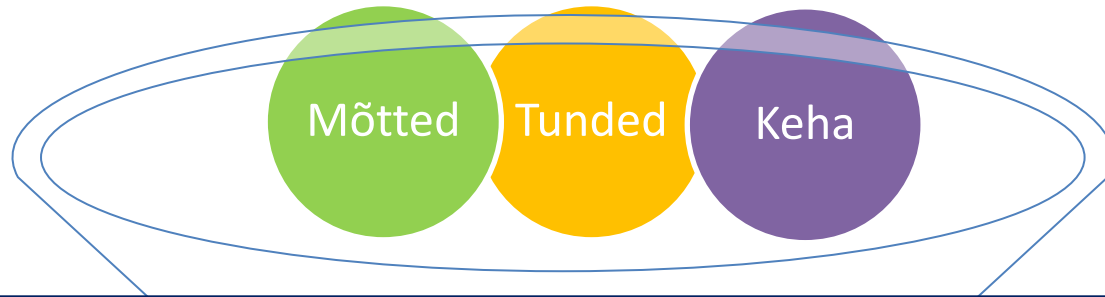
Kingo küsib Repsilt: kas lasteaias peaks õpetama suguelundeid ja nende asukohta

EESTI
03.07.2020 08:21

„Seksuaalsus on inimeseks olemise keskne aspekt kogu elu jooksul ning hõlmab tema sugu, sooidentiteete ja soorolle, seksuaalset orientatsiooni, erootikat, naudingut, lähedust ja soojätkamist”
WHO 2006

„ Seksuaalsust kogetakse ja väljendatakse mõtetes, fantaasiates, ihades, uskumustes, suhtumistes, väärtushinnangutes, käitumises, tavades, rollides ja suhetes. Kuigi seksuaalsus võib hõlmata kõiki neid dimensioone, ei kogeta või väljendata alati neid kõiki.” WHO 2006

Seksuaalsus

Kaasaegne seksuaalharidus

Seksuaalhariduse ajalooline areng

1. **Abstinentil põhinevad** “ütle ei” programmid
2. **Riskikäitumisele keskendunud**
Abstsidents + rasedusest hoidumine ja turvaseks/HIV
3. **Kaasaegne holistiline seksuaalharidus** *holistic/comprehensive*
Isiklik ja seksuaalne areng; seksuaalharidus kui inimõigus, terved ja turvalised lähisuhted

Standards for Sexuality Education in Europe. WHO 2010

Standards for sexuality education in Europe

A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists

© BZgA, WHO 2010

Tõlge eesti keelde 2015

Lähtekoht: uus vajadus SH järele

- Globaliseerumine ja migratsioon (erinev kultuuriline ja religioosne taust)
- Uued meediakanalid pakuvad (vastuolulist) teavet
- HIV/AIDS
- Laste seksuaalse ärakasutamise skandaalid
- Keerulised teemad → seksuaalsed reaktsioonid, seksuaalne ja sooline identiteet, pornograafia

Holistiline seksuaalharidus (WHO 2010)

- ... õpetus seksuaalsuse **erinevatest** (kognitiivsetest, emotsionaalsetest, sotsiaalsetest, suhetega seotud ja kehalistest) aspektidest;
- ... algab alates varases lapsepõlves, jätkub teismelise- ja täiskasvanueas, toetab ja kaitseb lapse ja noore **seksuaalset arengut**
- ... annab järk-järgult **eakohaseid**, teaduslikult korrektseid, kultuuriliselt kohaselt ja sotsiaalselt tundlikul moel **teadmisi, oskusi ja kujundab positiivseid hoiakuid**, et mõista ja nautida oma seksuaalsust; luua turvalisi ja rahuldustpakkuvaid lähisuhteid, võtta vastutust enese ja teiste seksuaaltervise ja heaolu eest;
- ... aitab kaasa kaastundliku ja **õiglase ühiskonna kujunemisele** (sooline võrdõiguslikkus, enesemääramisõigus ja mitmekesisuse aktsepteerimine jõustab indiviide)

Läbivad teemad (WHO, 2010)

- I Keha ja areng
- II Viljakus ja lastesaamine
- III Seksuaalsus
- IV Tunded
- V Suhted
- VI Seksuaalsus, tervis ja eluviis
- VII Seksuaalsed õigused
- VIII Seksuaalsust mõjutavad sotsiaalsed ja kultuurilised tegurid

4–6	Teadmised Mille kohta teavet anda	Oskused Milliseid oskusi aidata õppida	Hoiakud Milliseid hoiakuid aidata kujundada
Viljakus ja soojätkamine	<p>soojätkamisega seotud müüdid (nt mõnedes riikides räägitakse lastele, et uue lapse tõi kurg)</p> <p>elu: rasedus, sünd ja lapsed, elu lõpp</p> <p>inimese soojätkamise põhialused</p>	<p>nendel teemadel korrektse sõnavaraga rääkimine</p>	<p><i>erinevuste austamine: mõnedel inimestel on lapsed ja mõnedel ei ole</i></p>
Tunded	<p>armukadedus, viha, agressioon, pettumus</p> <p>sõprus ja armastus samast soost inimeste vastu</p> <p><i>erinevus sõpruse ja armastuse vahel</i></p> <p><i>salajane armastus, esimene armastus (armumine, vastuseta armastus)</i></p>	<p>toimetulek pettumustega</p> <p>oma tunnete, soovide ja vajaduste väljendamine ja edastamine</p> <p><i>enda ja teiste privaatsusevajadusega arvestamine</i></p> <p><i>oma tunnete adekvaatne nimetamine</i></p>	<p>aktsepteerimine, et armastuse tunded (osana kõikidest tunnetest) on loomulikud</p> <p>suhtumine, et see, kuidas ise oma tundeid kogetakse ja väljendatakse, on õige</p>
Suhted ja elustiilid	<p>sõprus</p> <p>samasoolised suhted</p> <p><i>erinevat tüüpi (pere)suhted</i></p> <p><i>erinevad pere kontseptsioonid</i></p>	<p>enda suhtestamine sõprade ja pereliikmetega kohasel moel</p> <p>koos elamine vastastikusel austusel põhinevates peredes</p> <p>suhte loomine ja alalhoidmine</p>	<p>erinevuste aktsepteerimine</p> <p>erinevate elustiilide austamine</p>

6–9	Teadmised Mille kohta teavet anda	Oskused Milliseid oskusi aidata õppida	Hoiakud Milliseid hoiakuid aidata kujundada
Inimese keha ja selle areng	<p>kehalised muutused, menstruaatsioon, seemnepurse, individuaalsed erinevused arengus</p> <p>(bioloogilised) erinevused meeste ja naiste vahel (sisemised ja välimised)</p> <p>keha hügieen</p>	<p>õigete sõnade teadmine kehaosade ja nende funktsioonide kohta ja nende sõnade kasutamine</p> <p><i>kehaliste muutuste väärtustamine</i></p> <p><i>enda keha uurimine ja selle eest hoolitsemine</i></p>	<p>enda kehateadlikkusest tuleneva ebakindluse aktsepteerimine</p> <p>positiivne kehapilt ja minapilt; endast lugupidamine</p> <p>positiivne sooidentiteet</p>
Viljakus ja soojätkamine	<p>valikud seoses lapsevanemaks olemisega ja rasedusega, viljatus, lapsendamine</p> <p>rasestumise vältimise põhiline idee (pere loomist on võimalik planeerida ja selle üle otsustada)</p> <p>erinevad viljastumise viisid</p> <p><i>viljakuse tsükli põhiline idee</i></p> <p><i>soojätkamisega seotud müüdid</i></p>	<p>suhtlemisoskuste arendamine</p> <p><i>mõistmine, et inimesed saavad enda viljakust mõjutada</i></p>	<p><i>erinevuste aktsepteerimine – mõned inimesed otsustavad lapsi saada ja mõned otsustavad neid mitte saada</i></p>

Lipusüsteemi koostamine

9–12	Teadmised Mille kohta teavet anda	Oskused Milliseid oskusi aidata õppida	Hoiakud Milliseid hoiakuid aidata kujundada
Inimese keha ja selle areng	<p>keha hügieen (menstruatsioon, seemnepurse)</p> <p>varajased murdeea muutused (vaimsed, kehalised, sotsiaalsed ja emotsionaalsed ning nende võimalik varieerumine)</p> <p><i>sisemised ja välimised suguelundid ja nende toimimine</i></p>	<p>nende teadmiste integreerimine enda eluga</p> <p>õigete sõnade teadmine ja kasutamine</p> <p><i>murdeea muutustest rääkimine</i></p>	<p>keha muutuste ja kehade vaheliste erinevuste mõistmine ja aktsepteerimine (peenise, rindade ja naise välissuguelundite kuju ja suurus võivad väga erinevad olla, iluideaalid muutuvad aegade jooksul ja on kultuuriti erinevad)</p> <p><i>positiivne kehapilt ja minapilt; endast lugupidamine</i></p>

<p>Seksuaalsus</p>	<p>esimene seksuaalkogemus seksuaalne orientatsioon noorte seksuaalkäitumine (seksuaalkäitumise variatsioonid)</p> <p>armastus, armumine</p> <p><i>nauding, masturbeerimine, orgasm</i></p> <p><i>erinevused sooidentiteedi ja tegeliku bioloogilise soo vahel</i></p>	<p>erinevatest seksuaalsetest tunnetest rääkimine ja nendest arusaamine, seksuaalsusest rääkimine kohasel viisil</p> <p>teadliku otsuse tegemine, kas saada seksuaalkogemusi või mitte</p> <p>soovimatutest seksuaalkogemustest keeldumine</p> <p><i>päriselu seksuaalsust ja meedias kujutatava seksuaalsuse eristamine</i></p> <p><i>kaasaegse meedia kasutamine (mobiiltelefon, Internet) nende vahenditega seotud ohtudest ja eelistest teadlik olemine</i></p>	<p>seksuaalsuse ja seksuaalse orientatsiooni erinevuste aktsepteerimine, austamine ja mõistmine (seks peaks olema vastastikusel nõusolekul toimuv, vabatahtlik, võrdsetel alustel, eakohane, kontekstikohane ja eneseväärikas)</p> <p>arusaam seksuaalsusest kui õppimise protsessist</p> <p>seksuaalsuse erinevate väljenduste aktsepteerimine (suudlused, puudutused, hellitused jne)</p> <p><i>mõistmine, et igaühel on erinev seksuaalse arengu „ajakava“</i></p>
--------------------	--	---	---

15–...	Teadmised Mille kohta teavet anda	Oskused Milliseid oskusi aidata õppida	Hoiakud Milliseid hoiakuid aidata kujundada
Seksuaalsus	<p>seks – midagi enam kui vaid seksuaalvahekord</p> <p>seksi tähendus erinevas vanuses, soolised erinevused</p> <p>seksuaalsus ja puue, haiguste mõju seksuaalsusele (diabeet, vähk jne)</p> <p>seksitehingud (prostitutsioon, aga ka seks väikeste kingituste, lõunasöökidest / õhtul välja viimistest, väikeste rahasummade eest), pornograafia, seksisõltuvus</p> <p><i>seksuaalkäitumise variatsioonid; seksuaalse erutuse tsükli erinevused</i></p>	<p>erinevate suhtevormide ja suhete arengu üle arutlemine, seksimise või seksimisest keeldumise põhjuste üle arutlemine</p> <p>„kapist välja tulek“ (teistele oma homoseksuaalsete või biseksuaalsete tunnete tunnistamine)</p> <p>suhtlemis- ja läbirääkimis- oskused lähisuhetes</p> <p><i>kontakti loomise raskustega toimetulek; vastuoluliste ihadega toimetulek</i></p> <p><i>austavalt enda vajaduste, soovide ja piiride väljendamine ning teiste juures nendega arvestamine</i></p> <p><i>seksuaalsuse ja võimu vahekorra mõtestamine</i></p>	<p>positiivne suhtumine seksuaalsusse ja naudingusse</p> <p>erinevate seksuaalsete orientatsioonide ja identiteetide aktsepteerimine</p> <p><i>aktsepteerimine, et seksuaalsus esineb erineval kujul kõigis vanuserühmades</i></p> <p><i>muutus võimalikelt negatiivsetelt tunnetelt, jälestuselt ja vihkamiselt seoses homoseksuaalsusega, seksuaalsete erinevuste aktsepteerimisele ja tunnustamisele</i></p>

Kokkuvõte

- Kaasaegne seksuaalharidus on laia teemaderingiga, positiivne, eakohane, mitmetahuline, inimese arengut ja toimetulekut toetav ja kogu elu kestev õpetus inimese seksuaalsusest
- Seksuaalharidus on inimõigus

<http://enoc.eu/?p=1795>